

Företagsstöd: Hjälp till självstjälp*

Sverige och många andra länder beviljar företagsstöd till näringslivet för att öka den ekonomiska tillväxten och näringslivets konkurrenskraft. Stöden motiveras delvis med teorier om så kallade marknadsmisslyckanden. Även om det kan finnas marknadsmisslyckanden är det inte säkert att företagsstöd bidrar positivt till den långsiktiga tillväxten. I denna studie jämförs företag i tillverkningsindustrin som fått regionalpolitiska företagsstöd med liknande företag som inte fått några stöd. Studien indikerar att stöden inte får avsedd effekt. Stöden påverkar total faktorproduktivitet negativt och därmed försämras stödföretagens långsiktiga konkurrenskraft och den ekonomiska tillväxten i såväl stödregionerna som i hela ekonomin.

I februari 1999 inrättades det nya tillväxtdepartementet och av departementets namn framgår att ekonomisk tillväxt är det centrala målet. Av central betydelse för svensk tillväxtpolitik är olika företagsstöd.¹ Den fråga som inställer sig är om företagsstöd är en bra metod för att stimulera ekonomisk tillväxt.

I de förordningar som styr beviljandet av stöden sägs bland annat att stöden framförallt skall beviljas till nya och existerande företag som har goda affärsidéer men som har problem att fullt ut finansiera lönsamma investeringar, det vill säga ett brist på kapital-argument används. Empiriskt tyder mycket på att det finns

fog för brist på kapital-argumentet. En rad undersökningar visar att sannolikheten att en person startar ett företag ökar om ett arv eller en gåva erhållits, se till exempel Blanchflower & Oswald [1998] och Lindh & Ohlsson [1996].

Företagsstöd kan motiveras teoretiskt i och med att det är tänkbart att banker och andra finansärer tenderar att låna ut för lite kapital i allmänhet, och till små och nya företag i synnerhet.² De Long & Summers [1991] ger ett annat argument

---

* Artikeln bygger framförallt på kapitel 1 och 4 i min avhandling (Bergström, 1998). Jag är tacksam för kommentarer på uppsatsen från Niclas Berggren, Stefan Fölster, Magnus Henrekson, Dan Johansson, Joakim Pettersson och CEFIN.

¹ Se SOU 1996:69 för en översikt av olika svenska företagsstöd. Se OECD [1993, 1996a] och EU [1996] för en internationell översikt.

² Se Grossman [1991] för en presentation av de vanligaste näringspolitiska argumenten och Blanchflower & Oswald [1998] för en teoretisk diskussion om varför det finns en risk att bankerna lånar ut för lite till potentiellt bra affärsprojekt.

FREDRIK BERGSTRÖM disputerade hösten 1998 i nationalekonomi på Handelshögskolan i Stockholm. Han har studerat hur företagsstöd allokteras och olika effekter de ger upphov till. Numera arbetar han på HUI och studerar näringspolitik, strukturförändringar inom handeln och offentlig ekonomi.

för företagsstöd och hävdar att investeringar ger upphov till positiva externa effekter och att det därmed kan vara motiverat att, utifrån ett ekonomisk tillväxtperspektiv, bevilja investeringsstöd.³

Alla argument för företagsstöd som motiveras med olika marknadsmisslyckanden bygger på antagandena, att marknadsmisslyckanden faktiskt existerar och att den politiska beslutsprocessen och de stödgivande myndigheterna har såväl information som motivation att fördela stöden på ett optimalt sätt. Vidare antas att stöden ger upphov till önskvärda effekter. Syftet med föreliggande artikel är att visa att det finns all anledning att ifrågasätta dessa antaganden.

I nästa avsnitt diskuteras om det föreligger ett brist på kapitalproblem i Sverige och om politiska insatser därmed kan vara motiverade. I avsnitt 3 diskuteras kort hur företagsstöd kan tänkas påverka företags ekonomiska utveckling. I avsnitt 4 och 5 presenteras resultaten från en studie som undersökt produktivitetseffekter av företagsstöd. Resultaten sammanfattas och diskuteras i avsnitt 5.

Brist på kapital: Ett marknadsproblem eller ett politiskt problem?

De totala företagsstöden i Sverige har sedan början av 1980-talet varit ungefär 45–60 miljarder kronor årligen, se *Tabell 1*. Den största delen av stöden går till bostads- och jordbrukssektorn, medan den del som ofta förknippas med näringspolitiken utgör en mindre del. Företagsstödsutredningen (SOU 1996:69) gjorde bedömningen att 1994/95 omfattade den aktiva näringspolitiken ungefär 6,1 miljarder kronor.⁴

De företagsstöd som kan hänföras till den aktiva näringspolitiken syftar ofta till att tillföra företag som har problem att fullt ut finansiera investeringar kapital. En vanlig motivering är följande: ”Det finns brister vad gäller utbudet av kapital

Tabell 1 Svenska företagsstöd, miljarder kronor (1994 års priser).

	Totalt företagsstöd
1982–85	53,8
1986–89	46,8
1990–93	60,5
1994/95a	54,0

^a OECD prognos

Källa: Barkman & Fölster [1995], OECD [1996b]

och tjänster till små företag. Småföretagen efterfrågar i regel begränsade lånebelopp. Samtidigt kan kreditbedömningen vara lika arbetskrävande som vid stora lån. De realsäkerheter som företaget kan erbjuda är ofta begränsade. Om det gäller nystartade företag finns det inte mycket företagshistorik att bygga på; tidigare bokslut är i regel ett viktigt underlag för kreditgivande institutioner. Kostnaderna för administration och bevakning av lån är i huvudsak oberoende av lånets storlek. Små lån tenderar därför att vara mindre lönsamma för långgivaren. Detta dämpar utbudet av små lån” (SOU 1996:69, s 24). Det vill säga, de kapitalbristproblem som observeras kan hänföras till marknadsimperfectioner och tanken är att småföretag med goda projekt diskrimineras och därmed försämras även den allmänna ekonomiska utvecklingen.

Vari ligger nya och existerande företags kapitalbristproblem? Är det ett marknadsproblem eller är det ett problem orsakat av politiska beslut? För att svara på

³ Resultat kritiserar av Blomström, Lipsey & Zejan [1996]. De hävdar att kausaliteten tycks vara den motsatta, det vill säga ökade investeringar kan inte förklara framtida tillväxt.

⁴ I denna artikel utgår vi ifrån denna definition, men det är värt att notera att stöd till såväl jordbruket som byggsektorn är företagsstöd. Vidare bör även mer indirekta stöd såsom olika tullar och regleringar inkluderas i en total sammanställning av företagsstöd.

dessa frågor utgår vi ifrån nyföretagarperspektivet eftersom bristen på nya företag diskuteras flitigt.

Utöver de marknadsmisslyckande-skäl som nämns ovan, kan personer som har för avsikt att starta företag ha svårt att finansiera starten av ett flertal skäl. För det första – många företag, såväl nya som etablerade, skall ha svårt att få tillgång till kapital. Om affärsidén inte är tillräckligt bra är det bankernas och andra finansiärers uppgift i det ekonomiska systemet att inte bevilja lån. Ett annat viktigt skäl till att många potentiella företagare upplever att de har brist på kapital är att i ett högs katteland som Sverige är det synnerligen svårt att privat bygga upp ett sparande som kan användas som startkapital. Om det svenska skattetrycket hade legat kvar på den nivå då Sverige var ett av världens snabbast växande länder, det vill säga 10–40 procent av BNP (1890-talet till 1960-talet), hade detta inneburit att de skattebetalare som är intresserade av företagande på ett helt annat sätt än idag skulle haft möjligheten att bygga upp ett privat sparkapital. Detta sparkapital hade bland annat kunnat användas för att direkt eller indirekt via bankerna och andra intermediärer finansiera nya företag.

En annan typ av politiska beslut som minskat tillgången till kapital och lämpliga finansieringsformer är olika regleringar. Fram till 1992 hade till exempel Stockholms Fondbörs monopol på handel med aktier. Även den omfattande regleringen av kredit- och valutamarknaderna har historiskt bidragit till att försvåra för företagen att finna lämpliga finansieringsformer. Efter avskaffandet av börsmonopolet har ett antal alternativa marknadsplatser uppstått (till exempel InnovationsMarknaden och Aktietorget). Och avregleringen av finansmarknaderna har lett till framväxten av en uppsjö av finansiella instrument som på olika sätt hanterar såväl små som stora företags olika finansieringsproblem.

Denna korta genomgång indikerar att

företags brist på kapital till stor del kan förklaras med politiska interventioner som satt marknadsekonomins funktions-sätt ur spel.

Oavsett om företags brist på kapital är orsakat av marknaden eller av politiska beslut baseras användandet av företagsstöd på antagandet att stöden allokteras till rätt företag och att de ger upphov till önskvärda effekter, det vill säga att företagsstöd är en bra metod för att nå de önskvärda målen. Huruvida detta antagande är rimligt diskuteras i nästa avsnitt.

Företagsstöd och ekonomisk tillväxt

Det finns ett antal problem med användandet av företagsstöd. För det första måste informationsproblemet lösas. Kan politiska beslutsfattare och stödgivande myndigheter införskaffa tillräckligt med relevant information för att avgöra vilka företag som det är lämpligt att stödja ur ett samhällsekonomiskt perspektiv? Som Hayek [1945] och andra forskare verk-samma inom den österrikiska traditionen länge har hävdad försvarar bristen på relevant information försök att centralt fatta bra ekonomiska beslut.

För det andra finns det en risk att intressegrupper påverkar den politiska beslutsprocessen och att stöd beviljas till politiskt inflytelserika företag snarare än till dem som det är samhällsekonomiskt motiverat att stödja. Forskning inom public choice-skolan har såväl teoretiskt som empiriskt visat att politiska beslutsfattare och byråkrater styrs av politiska målsättningar (till exempel att vinna val, gynna viktiga intressegrupper samt att maximera budgetens storlek) snarare än av ekonomiska målsättningar; se till exempel Mueller [1997]. I svensk företagsstödshistoria är de stora subventionerna till varvsindustrin under 70-talet bra exempel på intressegruppers inflytande över den politiska beslutsprocessen. Om politiskt inflytelserika men ekonomiskt inef-

tektiva företag får stöd, snedvrids konkurrensen och den för den långsiktiga ekonomiska tillväxten så viktiga strukturomvandlingen avstannar.

En rad andra problem bör också beaktas innan beslut om att bevilja stöd fattas. Företagsstöd i allmänhet, och kapitalsubventioner i synnerhet, kan påverka ett företags totala produktion genom att stödet ger företag incitament att öka investeringarna, vilket i en produktionsfunktionsmodell leder till ökad produktion. Denna typ av tillväxt är dock av kortsiktig natur och kräver fortsatt subventionering för att upprätthållas.

Ur ett långsiktigt tillväxtperspektiv är det viktigt att stöden leder till en bättre produktivitet utveckling än vad som hade varit fallet om stöden inte beviljats. Produktiviteten i ett företag påverkas positivt om stödet, till exempel, bidrar till företagets teknologiska utveckling eller om det hjälper det subventionerade företaget att bättre utnyttja stordriftsfördelar. Att använda företagsstöd för att skapa tillväxt är dock inte oproblemiskt. Stöd kan, precis som andra politiska förmåner, ge upphov till X-ineffektivitet, vilket innebär att företaget producerar innanför produktionsfronten, det vill säga givna inputs utnyttjas suboptimalt (se till exempel Leibenstein [1966]). X-ineffektivitet kan uppstå om företagsledningen får minskade incitament att minimera företagets kostnader. De kan bli mer intresserade av att söka stöd än att utveckla produktionen. X-ineffektivitet kan också uppstå om stöden bidrar till att minska sannolikheten att ett företag skall gå i konkurs (Schmidt [1991]).

Sammantaget finns det således argument för att företagsstöd skulle kunna leda till en högre tillväxt och argument för att stöden inte kommer att få avsedda effekter. Om de positiva eller de negativa effekterna dominerar är en empirisk fråga som behandlas i nästa avsnitt, där resultat från en studie som undersökt produktivitetseffekter av regionalpolitiska företagsstöd presenteras. Dessa stöd är av allmänt

intresse i och med att de syftar till att öka stödföretagens tillväxt, beviljas selektivt och är kapitalsubventioner, vilket är tre karakteristika som kännetecknar många andra stöd som beviljas i såväl Sverige som via EUs strukturfonder.

Produktivitetseffekter av företagsstöd

Att empiriskt avgöra hur stöd påverkar företags produktivitet utveckling är en kontrafaktisk fråga som är relativt svår att besvara. En metod som utnyttjas i denna artikel är att jämföra stödföretag med en kontrollgrupp av liknande företag som inte har fått några stöd.⁵ Med hjälp av information från NUTEK har en grupp företag som fick sitt första regionalpolitiska stöd i form av lokaliseringsbidrag 1989 identifierats. Från Upplysningscentralen AB (UC AB) har årsredovisningsdata inhämtats dels för stödföretagen, dels för en slumpmässig kontrollgrupp av företag som inte erhållit några regionalpolitiska stöd under perioden 1980–1995. Samtliga företag studeras under perioden 1987 till 1993.

Ett problem när man använder en kontrollgrupp för att undersöka effekterna av företagsstöd är att det kan föreligga olika former av selektionsbias, d v s kontrollgruppen skiljer sig på ett systematiskt sätt ifrån stödföretagen. Stödföretagen kan till exempel före det att stöden utbetalats haft en bättre eller sämre ekonomisk utveckling än kontrollgruppen och då är det inte säkert att det är stöden i sig som förklarar stödföretagens utveckling efter det att stöden beviljats. Ett liknande problem är att kontrollgruppen i större utsträckning kan bestå av äldre företag som därmed kan ha en högre sannolikhet att överleva i framtiden än stödföretagen. Om så är fallet kan det också vara svårt att med säkerhet avgöra om det är stöden i sig som på-

⁵Se till exempel Bohm & Lind [1989] för en liknande ansats.

Tabell 2 Stöd- och icke-stödföretag, 1989

	Icke-stödföretag	Stödföretag
Antal observationer 1989	832	72
Summa stöd 1989-1993, mkra	0	73,4
Genomsnittligt stöd/företag, mkr	0	1,02
Genomsnittligt stöd/anställd, tkr	0	70,5

^a 1994 års priser.

verkar företagens ekonomiska utveckling.

För att delvis hantera denna problematik har information för 1987 och 1988 inkluderats för att undersöka om det förelåg några signifikanta skillnader mellan företagen innan stöden beviljades. Jämförelsen visar att stödföretagen var något yngre och i större utsträckning lokaliserade i stödområdena. För att minimera risken för selektionsbias kontrollerar vi för dessa skillnader i produktivitetsskattningarna. För att ytterligare minska risken för selektionsbias har vi även valt att avgränsa studien till tillverkningsföretag. Vidare har vi valt att exkludera mycket små och inaktiva företag samt stora företag och enbart studera företag som 1989 hade 1-75 anställda. De flesta företag som beviljas lokaliseringar bidrag tillhör tillverkningsindustrin och har 1-75 anställda.

Av Tabell 2 framgår att stödföretagen totalt fick 73,4 miljoner kronor mellan 1989-1993, vilket motsvarar ungefär 1 miljon kronor per företag eller 70 000 kronor per anställd.

För att avgöra om företag som får företagsstöd blir mer eller mindre produktiva skattas en totalfaktorproduktivitetsmodell (TFP-modell). Förädlingsvärdet, det vill säga skillnaden mellan ett företags totala försäljning och kostnaden för insatsvaror, i ett företag kan öka på tre sätt: via en ökning av kapitalstocken, antalet sysselsatta och/eller genom en ökning av TFP. Det vill säga,

$$(1) \text{ Förädlingsvärdetillväxt} = f(\text{kapitaltillväxt, sysselsättningstillväxt, ökning av TFP})$$

Om TFP-tillväxten är positiv kan företaget producera mer över tiden utan att öka antalet anställda eller kapitalstocken. TFP ökar om till exempel den teknologiska nivån höjs i företaget och om personalens humankapital förbättras. En effektivare produktion innebär att ett företag blir mer konkurrenskraftigt. Här är det också viktigt att påpeka att det är en ökning av TFP som i längden avgör länders ekonomiska välbefinnande.

Företagsstöden kan påverka förädlingsvärdets tillväxt genom ökade investeringar och genom att de företag som får stöd måste lova att öka antalet sysselsatta. Stöden kan, som diskuterades ovan, även påverka TFP-tillväxten. Huruvida de positiva effekterna är större än de negativa är en empirisk fråga. TFP-tillväxten, kan utöver lokaliseringar bidragen påverkas av en rad andra faktorer, och för att i största möjliga utsträckning isolera effekterna av subventionerna har ett antal kontrollvariabler även inkluderats.⁶

Resultat

Hur påverkar subventionerna förädlingsvärdetillväxten i stödföretagen? I Tabell 3 visas korrelationen mellan erhållna lokaliseringar bidrag/anställd och förändringar av företagets förädlingsvärde. Av tabellen framgår att det föreligger en positiv korrelation mellan de två variablerna, det

⁶ Den statistiska modellen (minsta-kvadrat-metoden) som estimerats utgår således från följande uttryck: Förädlingsvärdetillväxt = h (kapitaltillväxt, sysselsättningstillväxt, lokaliseringar bidrag, kontrollvariabler).

Tabell 3 Korrelation mellan förädlingsvärdets tillväxt och subvention per anställd

1989-90	1989-91	1989-92	1989-93
0,10	0,14	0,05	0,08

vill säga det verkar som om subventioner bidrar till ett högre förädlingsvärde. Det är dock viktigt att hålla i minnet att detta inte behöver innebära att TFP har ökat.

I *Figur 1* illustreras hur subventionen påverkar stödföretagens TFP-utveckling jämfört med icke-stödföretagen. Under första året ökar produktiviteten i stödföretagen för att därefter minska. Efter tre år är produktivitetstillväxten för ett genomsnittligt företag som fått ett genomsnittligt stöd (70 000 kronor per anställd) cirka 10 procent *lägre*. För ett genomsnittligt stödföretag som fått ett större stöd (140 000 kronor) är TFP-tillväxten drygt 20 procent *lägre*.⁷

Slutsatser och diskussion

Många politiker i såväl Sverige som i EU ser olika typer av investeringssubventioner (till exempel småföretagsstöd och regionalpolitiska stöd) som en effektiv metod att öka tillväxten hos de subventionerade företagen och i de regioner där företagen är lokaliserade. Idén att staten med olika typer av företagsstöd kan stimulera den ekonomiska tillväxten har många gånger sin grund i ekonomiska teorier som antar att staten kan åtgärda marknadsmisslyckanden. Denna typ av motiveringar är inte invändningsfria. Marknadsmisslyckanden sägs existera om verklighetens marknader inte fungerar lika bra som den "perfekta marknaden". Denna är dock en teoretisk modell som bygger på ett antal starka antaganden, bland annat att det inte existerar några transaktionskostnader. Det är dock oklart om marknaden misslyckas om man utgår ifrån en mer realistisk världsbild.⁸ Vidare är det orealistiskt att anta att de politiska beslutsfattarna samt byråkratin har, som det alltför ofta antas i olika teoretiska mo-

deller, perfekt information och att de endast är intresserade av att maximera ekonomisk effektivitet.

Syftet med denna artikel har inte varit att undersöka om det föreligger några marknadsmisslyckanden eller vad som driver politiskt och byråkratiskt beslutsfattande. Syftet har istället varit att undersöka ett annat indirekt antagande som också måste vara uppfyllt om företagsstöd skall bidra till högre ekonomisk tillväxt, nämligen att företagsstöden inte påverkar de subventionerade företagens TFP-tillväxt negativt. Om företag, på grund av att de beviljas företagsstöd, blir mindre intresserade av att minimera kostnader, att utveckla nya produkter och att förbättra produktionsprocessen kan stöden leda till en minskad produktivitet, vilket i sin tur påverkar den nationella ekonomiska tillväxten negativt.

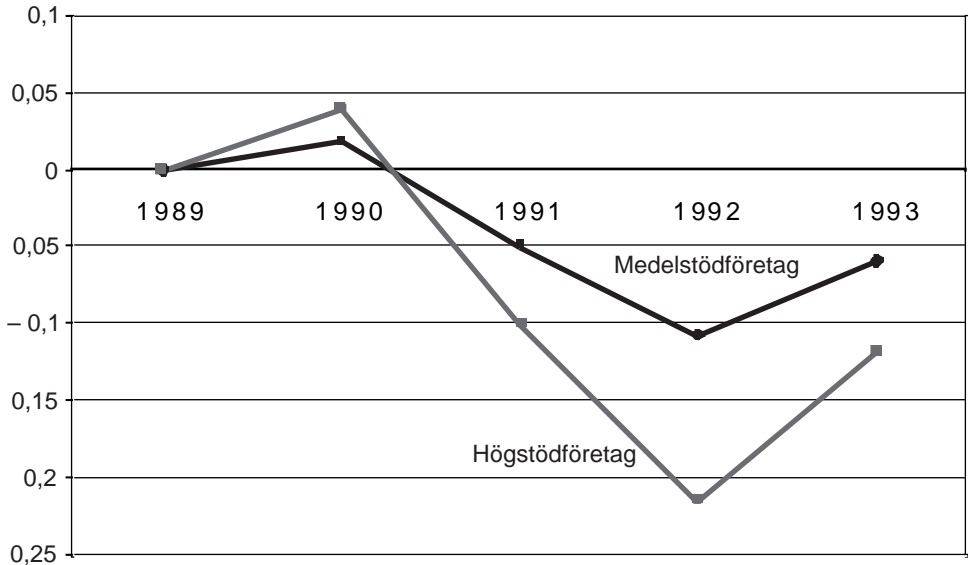
Genom att jämföra stöd- respektive icke-stödföretag, och genom att kontrollera för olika faktorer som kan påverka företags produktivitetstillväxt, har effekterna av regionalpolitiska kapitalsubventioner isolerats i största möjliga utsträckning.

Studien visar att subventionerna är po-

⁷ I och med att databasen innehåller en del extrema observationer har både vanlig minsta kvadrat-metod och så kallad bounded influence-metod används. De båda metoderna ger kvalitativt liknande resultat, men produktiviteten minskar mer i stödföretagen om minsta kvadrat-metoden används, se Bergström [1998, s 99]. Här presenteras resultaten från bounded influence-skattningarna.

⁸ Se Dahlman [1979] för en teoretisk kritik av marknadsmisslyckandeidén. Se Cheung [1973], Coase [1974] och Cowen [1988] för ett antal exempel på att marknaden löser många "marknadsmisslyckanden".

Figur 1 TFP-tillväxt för stödföretag i förhållande till icke-stödföretag

sitivt korrelerade med förädlingsvärdets utveckling och att TFP-tillväxten är högre för stödföretagen första året efter det att stöden har utbetalats. Därefter utvecklas stödföretagens produktivitet sämre än i icke-stödföretagen. Stöden försämrar således stödföretagens och de mottagande regionernas konkurrenskraft och ekonomiska tillväxt. Stöden har med andra ord motsatt effekt mot vad som avses.

En implikation av studien är att även om det kan finnas argument för statliga ingrepp baserade på idén att marknaden kan misslyckas, är det inte givet att resurser kommer att allokeras effektivt genom statlig intervention. Den analys som ligger till grund för rekommendationer för politiken måste även ta hänsyn till potentiella politiska misslyckanden. Som andra studier visat kan stöd allokeras till mindre produktiva företag, vilket motverkar eller fördröjer strukturomvandlingen. Detta resultat har bland annat framkommit i Beason & Weinstein [1996] och Lee [1996], som visar att japansk respektive sydkoreansk industripolitik framförallt gynnat mindre

produktiva branscher. Företagsstöd kan också ge upphov till omfattande investeringar i improduktiv lobbyverksamhet. Dessutom kan stöd, som resultaten av denna studie tyder på, leda till att företag blir mindre produktiva.

Givet de resultat som framkommit i denna och andra studier, samt de många problem som är förknippade med företagsstöd, finns det anledning för det nya tillväxtdepartementet att fundera på om företagsstöd bidrar positivt till den ekonomiska tillväxten och om de därmed är motiverade att ha kvar. Slutligen, om en vidare definition av företagsstöd används, är en viktig uppgift för framtida forskning att undersöka långsiktiga tillväxteffekter av andra näringspolitiska styrmedel (till exempel skillnader i företagsbeskattning, moms, tullar, regleringar). Denna forskning kan dels bidra till en ökad insikt om hur olika politiska medel används och hur de fungerar, dels kan forskningen bidra till att förklara varför svensk ekonomi inte har utvecklats så väl de senaste decennierna.

Referenser

- Baumol, W J, [1990], "Entrepreneurship: Productive, Unproductive, and Destructive," *Journal of Political Economy*, vol 98, nr 5, s 893–921.
- Beason, R & Weinstein, D E, [1996], "Growth, Economies of Scale, and Targeting in Japan (1955–1990)", *The Review of Economics and Statistics*, vol 78, nr 2, s 286–295.
- Bergström, F, [1998], "Capital Subsidies and the Performance of Firms", kap 4 i Essays on the Political Economy of Industrial policy, doktorsavhandling, Nationalekonomiska institutionen, Handelshögskolan.
- Blanchflower, D G, & Oswald, A J, [1998], "What Makes an Entrepreneur?", *Journal of Labor Economics*, vol 16, nr 1, s 26–60.
- Blomström, M, Lipsey, R E, & Zejan, M, [1996], "Is Fixed Investment the Key To Economic Growth?", *The Quarterly Journal of Economics*, vol 111, s 267–276.
- Bohm, P & Lind, H, [1989] "Regionala arbetskraftssubventioner – har de någon effekt?", *Ekonomisk Debatt*, nr 5, s 342–350.
- Caves, R E & Barton, D R, [1990], *Efficiency in U.S. Manufacturing Industries*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Cheung, S, [1973], "The Fable of the Bees: An Economic Investigation", *Journal of Law and Economics*, vol 16, april, s 11–33.
- Coase, R, [1974], "The Lighthouse in Economics", *Journal of Law and Economics*, vol 17, oktober, s 1–44.
- Cowen, T (red), [1988], *Theory of Market Failure*, George Mason University Press, Fairfax, VA.
- Dahlman, C J, [1979], "The Problem of Externality". *Journal of Law and Economics*, vol 22, s 141–162.
- De Long, J B, & Summers, L H, [1991], "Equipment Investment and Economic Growth". *The Quarterly Journal of Economics*, vol 106, s 445–502.
- EU, 1996, *Europeiska Unionens stöd och lån – Vägledning till gemenskapens finansiering*. Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer, Bryssel.
- Hayek, F, [1945], "The Use of Knowledge in Society". Nyutgiven i Ebeling, R M (red), [1991], *Austrian Economics – A Reader*. Hillsdale College Press, Hillsdale, MI.
- Grossman, G, [1991], "Promoting New Industrial Activities: A Survey of Recent Arguments and Evidence", *OECD Economic Studies*, nr 14, s 87–125.
- Lee, J-W, [1996], "Government Interventions and Productivity Growth", *Journal of Economic Growth*, vol 1, s 391–414.
- Leibenstein, H, [1966], "Allocative Efficiency vs. 'X-Efficiency' ", *The American Economic Review*, vol 56, nr 3, s 392–415.
- Lindh, T, & Ohlsson, H, [1996], "Self-Employment and Windfall Gains: Evidence from the Swedish Lottery", *The Economic Journal*, vol 106, november, s 1515–1526.
- Mueller, D C (red), [1997], *Perspectives on Public Choice: A Handbook*. Cambridge University Press.
- OECD, [1993], *Industrial Policy in OECD Countries – Annual Review*. OECD.
- OECD, [1996a], *Public Support to Industry*. OECD/GD(96)82.
- OECD, [1996b], *OECD Economic Surveys – Sweden*. OECD.
- Schmidt, K M, [1991], "Managerial Incentives and Product Market Competition", Discussion paper series nr 1382, CEPR.
- SOU 1996:69, *Kompetens och kapital – Om statligt stöd till företag, betänkande från Företagsstödsutredningen*.